

Stary człowiek i morze

Ernest Hemingway

Co wiesz o autorze tego utworu?

To Ernest Hemingway (1899–1961), słynny pisarz amerykański (początkowo reporter i korespondent wojenny), który wywarł wielki wpływ także na literaturę polską. Tacy autorzy jak między innymi Marek Hłasko naśladowali jego styl. Do dobrego tonu w towarzystwie należało przerzucanie się cytatami z Hemingwaya.

Wielu imponował podejmowaniem męskich tematów: były to między innymi walka z żywiołem, polowania, korrida.

Najstynniejszą powieścią Hemingwaya to *Pożegnanie z bronią* i *Komu bije dzwon*. Pisywał także opowiadania. Wiele jego utworów sfilmowano.

Jaki jest czas akcji tego utworu?

Nie jest dokładnie określony, najprawdopodobniej lata 40. XX wieku.

A gdzie miejsce akcji?

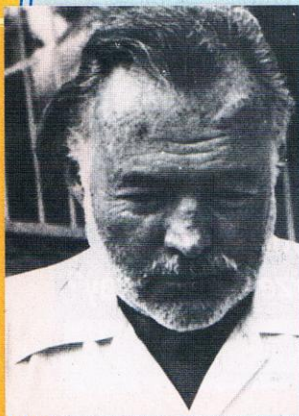
Kuba (wspomniana jest Hawana).
Wioska rybacka nad Zatoką Meksykańską.

Co można powiedzieć o tytule?

Zwróć uwagę: *Stary człowiek...*, a nie *Santiago* czy *Rybak* – najważniejsze dla autora jest podkreślenie wieku bohatera. Ale wyrażone to jest w najbardziej naturalnej, wręcz biologicznej formie – Santiago sam określa siebie jako „starego”, nie ujmuje sobie lat i z pewnością nie obraziłby się, gdyby ktoś wytknął mu jego wiek. Jest w podeszłym wieku, ale nadal działa, nie czuje się bezużyteczny.

Zastanów się, dlaczego nie pasowałoby określenie starszy pan, staruszek albo starzec? Przecież te słowa także oddają wiek.

W tytule podkreślony jest również kontrast między młodym, słabym człowiekiem (w dodatku starym i samotnym) a ogromną siłą morza.

Jak można scharakteryzować bohaterów tego utworu?

Santiago

Stary rybak, który przez całe życie był związany z morzem.

- Wygląd: Wszystko w nim było stare prócz oczu, które miały tę samą barwę co morze i były wesole i niezłomne – szczupły, wręcz chudy, a na jego skórze widać było głębokie bruzdy.
- Człowiek samotny (jego żona zmarła wiele lat wcześniej).
- Biedak – żył w nędznej chacie, często nie miał niczego do jedzenia.
- Wytrwały, silny psychicznie, nie poddawał się – to najważniejsza cecha Santiago.
- Nie narzekał na swój los.
- Cechowała go pokora wobec świata: „Urodziłem się, żeby być rybakim, tak jak ryba urodziła się, aby być rybą”.
- Miał ogromny szacunek dla przyrody:
  - Marlina traktuje prawie jak człowieka, uważa go za swojego przyjaciela.
  - Doskonale zna zwierzęta morskie, wiele z nich darzy ogromną sympatią (np. ptaka, który na chwilę przysiadł na jego łodzi).
  - Nigdy nie zabija ryb bez potrzeby, łowi je po to, aby móc się utrzymać, mieć pieniądze na jedzenie i ubranie.
  - Kocha morze – świadczy o tym żeńska forma „la mar”. Młodsze, bogatsze pokolenie rybaków używało określenia „el mar” – to do wód, że traktowali morze jak swego przeciwnika, nawet wroga.
- Manolina traktował jak syna – było mu przykro, że chłopiec nie może z nim pływać.
- Jego pasją był baseball – podziwiał słynnych graczy.
- W młodości pływał na połowy żółwi do wybrzeży Afryki. To jego najpiękniejsze wspomnienia. W trudnych chwilach wspominał dzikie lwy, które tam widział. Najczęściej też właśnie o nich śni.
- Od wielu dni prześladował go pech, mimo to nie tracił nadziei, że los okaże się dla niego łaskawy.

Manolin

- Chłopiec z tej samej wioski. Przez kilka lat wspólnie z Santiago wypływał na połowy, był jego uczniem. Rodzice chłopca zdecydowali jednak, żeby Manolin zmienić nauczyciela, gdyż Santiago był stary i prześladował go pech.
- Jest pracowity i bardzo szanuje starego przyjaciela, ze wszystkich sił chce mu pomóc, kupuje dla niego jedzenie, stara się też zdobyć ciepłe ubranie. Jest już bardzo dojrzały – pracuje tak jak dorośli.

Mieszkańcy wioski

– wszyscy związani z rybołówstwem. Szanowali starego Santiago i współczuli mu. Uważali go za pechowca, sami jednak byli zbyt biedni, aby mu pomóc – wiedzieli też, że dumny Santiago nie przyjąłby jałmużny.

Para turystów

– pojawiają się na końcu opowieści. Są jakby z innego świata, nie interesują ich losy rybaka. Nie domyślają się nawet, że pozostawiony na brzegu szkielet marlina jest symbolem wielkiej walki i męstwa prostego człowieka.

Jak opisałbyś etapy połowu?

- Po 80 dniach bezowocnych łowów stary rybak Santiago wypływa z postanowieniem, że tym razem złowi naprawdę wielką rybę.
- Wypływa dalej niż inni rybacy, spokojnie przygotowuje przynętę.
- Jego upór został nagrodzony – przynętę chwytają ogromna ryba.
- Santiago jest całkowicie zdany na wolę marlina, nie może przeciwstawić się jego sile. Marlin ciągnie matę łódki daleko w głąb morza.
- Rybakowi zaczyna dokuczać ból pleców i rąk kurczowo zaciskających linę.
- Zaczyna się kryzys, lewa ręka odmawia posłuszeństwa. Bezsenna noc spędzona na morzu odbiera rybakowi siły.
- Mijają długie, męczące godziny. Wyczerpana ryba zaczyna wyskakiwać z wody – to znak, że staje do ostatecznej walki.
- Zmęczony marlin zaczyna kołować – to czas na atak Santiago.
- To nie jest jeszcze ostateczne zwycięstwo, Santiago musi dowieźć rybę do brzegu. A to długa podróż.
- Atak rekinów – zwierzyły zdobyc i teraz nie ustąpią, dopóki się nie posilą.
- Zwycięstwo rekinów – z ryby pozostał jedynie szkielet.
- Cichy powrót do domu.

Jak opisałbyś zmieniające się w ciągu różnych etapów połowu odczucia Santiago?

• Kiedy nadchodzi nowy dzień, jest przekonany, że pech go wreszcie opuści.

Ani na moment nie traci nadziei.

• Gdy zaczyna towić marlina, jest szczęśliwy, ale obawia się, czy poradzi sobie z takim olbrzymem.

Wie, że czeka go długa walka – uważa się jednak za godnego przeciwnika.

• Walka z marlinem sprawia, że Santiago zaczyna go „uczłowieczać”.

Wiele rozmyśla o baseballu i przyrodzie – podziwia delfiny, żółwie, marliny i ptaki nadmorskie. Wspomina swoją młodość, myśli też o Manolinie.

To najtrudniejsza próba dla Santiago – musi okazać się silniejszy, niż jest w rzeczywistości. Aby zebrać wszystkie siły, „rozmawia” ze swoimi rękami i głową.

Santiago mimo zmęczenia mobilizuje się i celnym ciosem zabija rybę.

• Choć walka została skończona, Santiago nie może odpocząć. Z dumą patrzy na swą zdobyc, ale jest mu jednocześnie żal wielkiej ryby. Czuje się, jakby zabił przyjaciela.

Santiago wie, że jest bezsilny wobec rekinów – są szybkie i niesłychanie wytrwałe. Mimo to walczy – najpierw harpunem, potem nożem i pałką.

• Santiago przegrał. Żal mu ryby – uważa, że niepotrzebnie ją złowił, że zginęła bezsensownie.

Nikomui nie chce mówić o swym połowie. Zostawia łódź ze szkieletem i idzie do swej chaty.

Mimo zmęczenia Santiago już wspólnie z chłopcem planuje następne połowy. O ile tylko zdrowie mu na nie pozwoli.

Czy Santiago wygrał, czy przegrał?

Wygrał bo

• Choć od ponad 80 dni prześladował go pech, nie poddawał się – wypłynął na połów, mając nadzieję złowić ogromną rybę.

• Wygrał przede wszystkim sam ze sobą – mimo bólu i zmęczenia wytrwał do końca walki.

• Walczył z rekinami, chociaż wiedział, że to walka bezsensowna.

• Walczył z szacunkiem dla swojego przeciwnika, nawet po zabiciu marlina wypowiadał się o nim z sympatią.

• Ani razu nie zwątpił, nie zawrócił z połowu.

• Udowodnił, że jest godny swoich idoli, wielkich piłkarzy (Zwróć uwagę! Santiago z ogromnym szacunkiem wypowiada się o Di Maggio i jego niewielkiej kontuzji, a sam wykazuje się przecież o wiele większą odwagą i determinacją).

• Nie stosował wobec siebie taryfy ulgowej – mimo iż wiedział, że jest stary i mniej sprawny, nadal wymagał od siebie wielkiej siły.

Przegrał bo

• Mimo wielkiego wysiłku nic nie zyskał, nadal będzie biedny.

• Przekonał się, że z przyrodą nie można walczyć, zbyt daleko wypłynął i został za to ukarany.

• Przez wiele dni nie będzie mógł wypłynąć na połów, ponieważ musi się wyleczyć i porządnie odpocząć.

• Potwierdził opinię rybaków, że jest pechowcem – wprawdzie złowił ogromną rybę, ale jej nie dowieź.

To pytanie zostaje otwarte, ale trzeba pamiętać, że główną myślą opowiadania są słowa:

„Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać” – tzn. w każdym człowieku tkwi taka siła, która nie pozwala mu poddać się. Mimo przeciwności losu zawsze powinno się wierzyć w możliwość zwycięstwa, mieć nadzieję. Prawdziwą klęskę człowiek ponosi nie wtedy, gdy inni uznają go za przegranego, ale wówczas, gdy sam się poddaje, przestaje walczyć o swoje szczęście.

Jakie tematy typowe dla swoich utworów podjął w opowiadaniu *Stary człowiek i morze* Hemingway?

- Walka
- Żywiot przyrody
- Życie prawdziwych mężczyzn

Jakie ważne cytaty z lektury przytoczysz?

- Człowiek nie jest stworzony do klęski. Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać.
- Nikt nie powinien zostawać sam na starość. Ale to nieuniknione.
- Nikt nie jest nigdy samotny na morzu.
- Bogu dzięki, ryby nie są tak mądre jak ci, co je zabijają, chociaż są szlachetniejsze i zręczniejsze.
- Niech myśli, że jestem sprawniejszy, niż jestem, to będę taki.
- Głupio jest nie mieć nadziei.
- Dobrze, że nie musimy zabijać słońca, księżycą czy gwiazd. Wystarczy, że żyjemy na morzu i zabijamy naszych prawdziwych braci.

Do jakich tematów wypracowań przyda Ci się postać Santiago?

- Do prac o sile i słabości człowieka.
- Do wypracowań mówiących o stosunku człowieka do przyrody.
- Do prac pisemnych o przyjaźni.
- Do tematów o starości
- Do wypracowań o człowieku.
- Do tematów o pracy.
- Do prac o dziecku i dojrzewaniu.
- Do wypracowań o morzu, żywiole.
- Do tematów o sukcesach i porażkach.
- Do wypracowań o rozczarowaniach.
- Do tematów o odwadze i wytrwałości.

Uwaga, ten utwór może być inspiracją do napisania rozprawki!

Najpopularniejszym tematem wypracowań zadawanym przez nauczycieli w związku z tą lekturą jest rozprawka, w której żąda się od piszącego ustosunkowania się do cytatu:

„Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać”.

Jeżeli będziesz miał za zadanie napisanie takiej pracy:

Możesz nie zgodzić się z tezą. Przyznać, że człowieka można zniszczyć i pokonać – i podać różne przykłady bohaterów, którzy zostali złamani przez los. Są to np. niektórzy bohaterowie Niemców Leona Kruczkowskiego ulegający propagandzie hitlerowskiej i niezdolni do buntu i oporu. Warto też przywołać postacie historyczne albo filmowe, które zostały zdradcami z konformizmu lub strachu; osoby pokonane przez system (np. z filmu *Przestuchanie* Ryszarda Bugajskiego, filmów o obozach koncentracyjnych i łagrach) albo złamane przez okrucieństwo innych jednostek (film *Dług*, reż. Krzysztof Krauze).

Masz możliwość zgodzić się z tezą i udowodnić na przykładach, że nawet bohaterowie zniszczeni i pozornie przegrani, pokonani nie zostali. Na przykład – choć Prometeusz został zniszczony (straszalna kara fizyczna spowodowana przez bogów), pokonany nie został: jego zdobycze przekazane

ludzkości (ogień, narzędzia) świadczą o zwycięstwie tytana. Hektor, choć zginął – jego sława i imię trwają do dziś.

Także Santiago może posłużyć za przykład przegranego, ale niepokonanego (bo do końca nie poddał się losowi i wierzył w dalsze połowy). Można przytoczyć nawet słynny cytat, tytuł utworu *Orzeszkowej Gloria victis* – „chwala zwyciężonym” i opisać postacie powstańców, którzy choć ginęli, zwyciężali, bo dzięki nim trwała Polska, a imiona są pamięta się do dziś. Jako przykład można podać zarówno uczestników powstania styczniowego, jak i warszawskiego. Dobrym przykładem będzie tu historyczna postać Romualda Traugutta, bohaterowie noweli *Orzeszkowej Gloria victis*, ale także chłopcy z *Kamieni na szaniec* organizujący sabotaż i dywersję w okupowanym kraju podczas drugiej wojny światowej.

Pamiętaj, przeczytaj dokładnie temat!

Być może masz **odnieć się do tezy** (co oznacza, że możesz się **z nią zgodzić lub nie**).

Być może jednak temat mówi wyraźnie: **udowodnij (uzasadnij) tezę** – wtedy nie masz wyjścia, musisz się z nią zgodzić i szukać tylko argumentów na jej poparcie.

Uwaga, opis przeżyć!

Ten utwór może też zainspirować nauczyciela do zadania Ci pracy będącej zmieniającym się opisem przeżyć starego Santiago.

W takiej pracy nie zapomnij o:

- opisywaniu stanów psychicznych, odczuć, przeżyć,
- oddawaniu zmian nastroju.

W tym celu użyj:

Przymiotników oddających nastrojów i jego zmiany: smutny, szczęśliwy, radosny, zawiedziony.
Czasowników opisujących zmianę nastroju: przejął się, zabolalo go, poczuł się szczęśliwy.

Rezygnuj:

Ze szczegółowych opisów akcji.

Uwaga, charakterystyka!

Proste tematy związane z tą lekturą to na przykład charakterystyka starego Santiago czy charakterystyka porównawcza chłopca i starca.

W charakterystyce skup się na:

- Wyliczeniu cech i ich udowodnieniu (konstrukcje typu: był odważny, o czym świadczy fakt...; wykazał się odwagą, gdy..., niełatwo się załamywał, co udowodnił, kiedy...)
- Porządkowaniu cech (najpierw wygląd, potem cechy zachowania, wreszcie charakteru).
- Ocenie postaci (w zakończeniu pracy).

W charakterystyce porównawczej

Zestawiaj te same cechy – wygląd starca z wyglądem chłopca, ich zachowanie, ich cechy charakteru (kategoriami).

Tytuł

Zwróć uwagę: *Stary człowiek...*, a nie *Santiago* czy *Rybak* – najważniejsze dla autora jest podkreślenie wieku bohatera. Ale wyrażone to jest w najbardziej naturalnej, wręcz biologicznej formie – Santiago sam się określa jako „stary”, nie ujmuje sobie lat i z pewnością nie obraziłby się, gdyby ktoś wytknął mu jego wiek. Jest stary, ale nadal działa, nie jest bezużyteczny.

Zastanów się, dlaczego nie pasowałoby określenie starszy pan, staruszek albo starzec? Przecież te słowa także oddają wiek.

W tytule podkreślony jest również kontrast między małym, słabym człowiekiem (w dodatku starym i samotnym) a ogromną siłą morza.

Pytania nauczyciela

Co to znaczy: bohater hemingwayowski?

Człowiek prosty, przeciętny, ale w jakiś sposób niezwykły. Kocha życie, lubi wyzwania, nie poddaje się. Często musi zmierzyć się z losem i na ogół wychodzi z tego zwycięsko. Najczęściej to mężczyzna – żołnierz, podróżnik albo prosty mieszkaniec małego miasta.

Jak rozumiesz słowa: „Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać”?

„Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać” – tzn. w każdym człowieku tkwi taka siła, która nie pozwala mu poddać się. Mimo przeciwności losu zawsze powinno się wierzyć w możliwość zwycięstwa, mieć nadzieję. Prawdziwą klęskę człowiek ponosi nie wtedy, gdy inni uznają go za przegranego, ale wówczas, gdy sam się poddaje, przestaje walczyć o swoje szczęście.

Praca domowa

Wybierz ciekawe cytaty z lektury

- Człowiek nie jest stworzony do klęski. Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać.
- Nikt nie powinien zostawać sam na starość. Ale to nieuniknione.
- Nikt nie jest nigdy samotny na morzu.
- Bogu dzięki, ryby nie są tak mądre jak ci, co je zabijają, chociaż są szlachetniejsze i zręczniejsze.
- Niech myśli, że jestem sprawniejszy, niż jestem, to będę taki.
- Głupio jest nie mieć nadziei.
- (...) dobrze, że nie musimy zabijać słońca, księżycy czy gwiazd. Wystarczy, że żyjemy na morzu i zabijamy naszych prawdziwych braci.

Uwaga!
Koniecznie powtórz przed egzaminem!

- ważne cytaty z opowiadań Hemingwaya
- przesłanie na temat samotności, walki ze słabościami, celu życia
- przykład przyjaźni rybaka z chłopcem, odpowiedzialności starego człowieka za zwierzęta

Santiago wygrał czy przegrał?
Zbierz odpowiednie argumenty.

Wygrał, bo:

- Choć od ponad osiemdziesięciu dni prześladował go pech, nie poddawał się – wypłynął na połów, mając nadzieję złowić ogromną rybę.
- Wygrał przede wszystkim sam ze sobą – mimo bólu i zmęczenia wytrwał do końca walki.
- Walczył z rekinami, chociaż wiedział, że to walka bezsensowna.
- Dla swojego przeciwnika miał szacunek, nawet po zabiciu marlina wypowiadał się o nim z sympatią.
- Ani razu nie zwątpił, nie zawrócił z połowu.
- Udowodnił, że jest godny swoich idoli, wielkich piłkarzy (Zwróć uwagę! Santiago z ogromnym szacunkiem wypowiada się o Di Maggio i jego niewielkiej kontuzji, a sam wykazuje się przecież o wiele większą odwagą i determinacją).
- Nie stosował wobec siebie „taryfy ulgowej” – mimo iż wiedział, że jest stary i mniej sprawny, nadal wymagał od siebie wielkiej siły.

Przegrał, bo:

- Mimo wielkiego wysiłku nic nie zyskał, nadal będzie biedny.
- Przekonał się, że z przyrodą nie można walczyć, zbyt daleko wypłynął i został za to ukarany.
- Przez wiele dni nie będzie mógł wypłynąć na połów, ponieważ musi się wyleczyć i porządnie odpocząć.
- Potwierdził opinię rybaków, że jest pechowcem – wprawdzie złowił ogromną rybę, ale jej nie dowieźł.

Ernest Hemingway

Stary człowiek i morze

Krótkie opowiadanie o niezwykłym znaczeniu, pełne mądrych myśli.
Doskonale do przywołania w egzaminacyjnym wypracowaniu.

Najważniejsze informacje

Czas i miejsce akcji: lata 40. XX wieku. Akcja trwa trzy dni. Miejsmem jest Kuba, wioska rybacka nad Zatoką Meksykańską.

Tytuł: bardzo znaczący. Podkreśla starość głównego bohatera, a także kontrast między jego słabością a ogromem morza. Autor celowo nie tytułuje opowiadania *Santiago i morze* albo *Rybak i morze*. Chce wskazać na starość bohatera. Lecz nie ma w tym żadnej ujemy – starość to pewien etap życia, w którym słabość fizyczna wynagrodzona jest doświadczeniem, mądrością, cierpliwością.

Gatunek literacki: opowiadanie. Jeden główny wątek, wyraźnie zarysowany bohater, rozbudowane opisy przyrody oraz przeżyć wewnętrznych bohatera.

Bohaterowie

Santiago

Stary, samotny rybak, przez całe życie związany z morzem. Biedny, żyje w nędznej chacie, często brakuje mu nawet jedzenia. Jego żona zmarła wiele lat wcześniej. Najbliższą osobą jest dla niego Manolin, chłopiec z tej samej wioski, towarzyszący mu czasem w połowach. Santiago jest wytrwały i silny psychicznie, nie poddaje się, nie narzeka na swój los. Cechuje go pokora wobec świata i ogromny szacunek dla przyrody. Objawiają się one następująco:

- O morzu mówi w rodzaju żeńskim – „la mar”, co świadczy o jego miłości, a nie jak młodzi rybacy w rodzaju męskim – „el mar”, traktujący morze jak wroga, przeciwnika.
- Manolina traktuje prawie jak człowieka, przyjaciela, mimo że walczy z nim na śmierć i życie, to jednak darzy go ogromną sympatią.
- Doskonale zna zwierzęta morskie, okazuje im swoją przyjaźń (np. ptakowi, który przysiadł na dziobie łodzi).
- Nigdy nie zabija ryb bez potrzeby, łowi je po to, aby mieć pieniądze na jedzenie, ubranie, to co niezbędne.

Wielką pasją rybaka jest baseball, podziwia słynnych graczy.

W młodości Santiago pływał na połowy żółwi do wybrzeży Afryki. To jego najpiękniejsze wspomnienia. W trudnych chwilach przypomina sobie dzikie lwy, które tam widział. Najczęściej też właśnie o nich

śni. Pomimo iż od wielu dni prześladował go pech, nie traci nadziei, wypływa w morze, wierząc, że los się odwróci.

Uwaga! Santiago jest typowym dla twórczości Hemingwaya typem bohatera twardego, pokonującego trudności i przeciwności losu oraz walczącego do końca.

Manolin

Kilkunastoletni chłopiec, pomocnik Santiago. Uważa starego rybaka za swojego mistrza.

Uczy się zawodu, pracując z doświadczonymi rybakami. Od piątego roku życia pływał z Santiago na jego łodzi. Pewnego dnia jego rodzice zażądali, aby opuścił starego rybaka i zaczął pływać na innej łodzi. Uważali, że Santiago jest już stary i prześladowuje go pech, lepiej więc będzie dla Manolina, jeśli będzie pracował ze „szczęśliwymi” rybakami. Chłopiec cierpi z tego powodu, ale podporządkowuje się woli opiekunów. Przyjaźń Manolina i Santiago jest wyjątkowa – chłopiec odwiedza starego rybaka, przynosi mu pożywienie, przynęty do połowów. Jest troskliwy, opiekuńczy. Często rozmawiają na różne tematy. Manolin podtrzymuje Santiago na duchu, wierzy, że wrócą jeszcze dla niego dobre czasy. Pomaga mu w prostych czynnościach, ale robi to bardzo taktownie, aby rybak nie odczuł swojej słabości wynikającej z wieku, nie czuł się niedołyżny.

Martin

Właściciel kawiarni na Tarasie, daje Manolinowi jedzenie dla starego rybaka, chętnie w miarę możliwości pomaga staremu rybakowi, który nie może kupić sobie żywności.

Mieszkańcy wioski

Wszyscy związani są z rybołówstwem. Szanują starego Santiago ze względu na jego wiek i doświadczenie, uważają go jednak za pechowca. Wiodą skromne życie, dlatego nie mogą zaoferować Santiago zbyt dużej pomocy. Wiedzą też, że stary rybak jest zbyt dumny, by ją przyjąć.

Para turystów

Pojawiają się na końcu opowiadania, są przedstawicielami zupełnie innego świata. Nie domyślają się nawet, że pozostawiony na brzegu wielki szkielet marlina to symbol ogromnej walki i męstwa prostego człowieka.

Treść w skrócie

Po osiemdziesięciu dniach bezowocnych łowów, stary rybak Santiago wypływa z postanowieniem, że tym razem złowi naprawdę wielką rybę. Pływie sam, jego pomocnik i przyjaciel Manolin z woli rodziców towarzyszy innemu rybakowi, gdyż Santiago uznany został za pechowca, przy którym chłopiec niewiele już się nauczy. Santiago kocha ocean, czuje się szczęśliwy, gdy wypływa na szerokie wody. Łowi tuńczyka, którego wykorzystuje jako przynętę. Jego upór zostaje nagrodzony – przynętę chwytą ogromny marlin. Rozpoczyna się nierówna walka – ryba jest zbyt silna, ciągnie małą łódkę daleko w głąb morza. Rybakowi oprócz zmęczenia i bólu pleców i rąk zaczyna dokuczać samotność, tęskni za chłopcem, który mógłby mu pomóc w tym pojedynku. Kiedy wyczerpany i poraniony marlin zaczyna wyskakiwać z wody, to znak, że staje do ostatecznej walki. To czas na atak Santiago. Niestety, śmierć marlina to nie koniec jego zmagania. Teraz musi przymocowaną do łodzi ogromną rybę dowieźć na brzeg. A wokół pojawiają się zwabione zapachem krwi rekiny. Santiago walczy z nimi z całych sił, mimo to jest bez szans. Z ryby po jakimś czasie pozostaje jedynie szkielet i głowa. Upokorzony i śmiertelnie wykończony Santiago dociera do brzegu. Żał mu ryby, uważa, że niepotrzebnie zginęła, skoro nie potrafił ocalić jej przed rekinami. Cicho idzie do swej chaty, nikomu nie opowiada o swym połowie. Pozostawiona na brzegu łódź ze szkieletem wywołuje podziw, ale i współczucie mieszkańców wioski. Santiago udowodnił swoją siłę i upór, ale potwierdził też opinię o swym wyjątkowym pechu. Mimo to już następnego dnia w rozmowie z Manolinem planuje kolejne połowy. Na razie jednak musi porządnie odpocząć.

Niezwykła historia utworu

Opowiadanie *Stary człowiek i morze* zostało wydane w **1952 r.** i miało duży wpływ na przyznanie autorowi Nagrody Nobla dwa lata później. Hemingway przyznał w jednym z wywiadów, że ten akurat utwór przerabiał ok. 200 razy!

Najważniejsza myśl – koniecznie zapamiętaj!

W opowiadaniu pojawiają się ważne słowa: **„Człowieka można zniszczyć, ale nie można go pokonać”**. Co to znaczy? Życie ludzkie pełne jest klęsk i zwycięstw, to normalne. Ważne jest, aby zawsze godnie walczyć, pokonywać swoje słabości i przeciwności losu. Niezależnie od sytuacji człowiek powinien mieć nadzieję na lepsze jutro, starać się poprawić swój los, nie poddawać się. Prawdziwą klęskę człowiek ponosi nie wtedy, gdy inni uznają go za przegranego, ale wówczas gdy sam się poddaje, przestaje walczyć o swoje szczęście. I właśnie Santiago swoją postawą udowodnił, że najważniejszy w życiu jest optymizm, upór w dążeniu do celu.

Dyskusja na lekcji: Santiago wygrał czy przegrał?

Wygrał, ponieważ:

- Choć od ponad osiemdziesięciu dni prześladował go pech, nie poddawał się – wypłynął na połów, mając nadzieję złowić ogromną rybę.
- Wygrał przede wszystkim sam ze sobą – mimo bólu i zmęczenia wytrzymał do końca.
- Walczył z rekinami, chociaż wiedział, że to walka skazana na przegraną.
- Walczył z szacunkiem dla swojego przeciwnika, nawet po zabiciu marlina wypowiadał się o nim z sympatią.
- Ani razu nie zwątpił, nie zawrócił z połowu.
- Udowodnił, że jest godny swoich idoli, wielkich graczy baseballu.
- Nie stosował wobec siebie „taryfy ulgowej” – mimo iż miał świadomość, że jest stary i mniej sprawny, nadal wymagał od siebie bardzo dużo.

Przegrał, ponieważ:

- Mimo wielkiego wysiłku nic nie zyskał, nadal pozostał ubogim rybakim.
- Przekonał się, że z naturą nie można walczyć, zbyt daleko wypłynął i los go za to ukarał.
- Przez wiele dni po powrocie z trudnej wyprawy nie będzie mógł łowić, gdyż będzie musiał wrócić do zdrowia i porządnie wypocząć.
- Potwierdził opinię mieszkańców wioski, że jest pechowcem, bo chociaż złowił ogromną rybę, to nie potrafił dowieźć jej do brzegu.

fot. Ingram Publishing

Ważne cytaty

- „Człowiek nie jest stworzony do klęski. Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać.”
- „Nikt nie powinien zostawać sam na starość. Ale to nieuniknione.”
- „Nikt nie jest nigdy samotny na morzu.”
- „Niech myśli, że jestem sprawniejszy, niż jestem, to będę taki.”
- „Głupio jest nie mieć nadziei.”
- „...dobrze, że nie musimy zabijać słońca, księżycy czy gwiazd. Wystarczy, że żyjemy na morzu i zabijamy naszych prawdziwych braci.”